11/03/2019

Το «Θοδώρισμαν» των Ποντίων και το έθιμο του κουκαρά

/ Επικαιρότητα

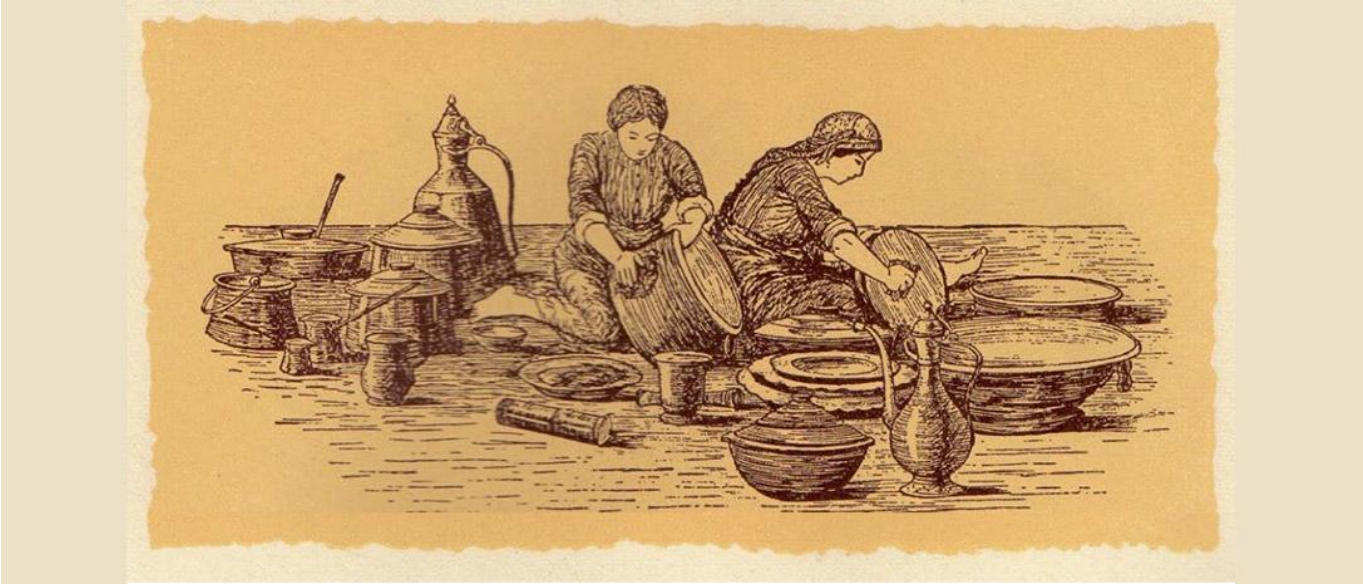

Η πρώτη ημέρα της μεγάλης νηστείας στον Πόντο ήταν πράγματι μια ημέρα γενικής και αυστηρής καθαριότητας: Η Καθαρά Δευτέρα ή «Σαχτοδευτέρα» δεν θύμιζε σε τίποτα την ημέρα χαράς και χαλάρωσης, μιας και περιλάμβανε την εντατική προετοιμασία για την περίοδο της Σαρακοστής.

Οι Πόντιες νοικοκυρές τη μέρα αυτή έπρεπε, σύμφωνα με την παράδοση, να καθαρίσουν σχολαστικά όλα τα κουζινικά σκεύη για να μην μείνει ούτε ίχνος από λίπη και «μαντζιριγμένες» τροφές.

Η Καθαρά Δευτέρα ονομάστηκε από τους Ποντίους Σαχτοδευτέρα γιατί οι νοικοκυρές έβραζαν σε ένα καζάνι νερό με στάχτη (αλισίβα) για να πλύνουν καλά και να γυαλίσουν όλα τα μεταλλικά και ξύλινα αντικείμενα. Ύστερα τα έξυναν με αιχμηρά εργαλεία για να εξαφανιστεί κάθε ίχνος λίπους που ενδεχομένως είχε εισχωρήσει στο ξύλο· αυτό γινόταν για να μην αναμιχθούν τα φαγητά της νηστείας με τα υπολείμματα προηγούμενων ζωικών τροφών.

Το «Θοδώρισμαν»
Σύμφωνα με άρθρο του Γ. Βαφειάδη στην Ποντιακή Εστία του 1954, την Καθαροδευτέρα άρχιζε το «Θοδώρισμαν»: για τρεις ημέρες οι περισσότερες ηλικιωμένες, αλλά και αρκετές νέες, δεν έτρωγαν, ούτε έπιναν νερό.

Το πρωί της Τετάρτης πήγαιναν στα προηγιασμένα για να πάρουν αντίδωρο (ύψωμαν) και όταν επέστρεφαν σπίτι τις περίμενε ένα πλούσιο γεύμα με νηστίσιμα φαγητά, στο οποίο υπήρχαν απαραιτήτως τσιριχτά (λουκουμάδες) – αν και Τετάρτη επιτρεπόταν και το λάδι.

Κουκαράς – Ο συμβολικός φρουρός και χρονοδείκτης της Σαρακοστής
Ένα ποντιακό έθιμο για τη διαφύλαξη της νηστείας ήταν ο «κουκαράς». Επρόκειτο για μια επινόηση των ευρηματικών Πόντιων μανάδων, για να μπορούν να φοβίζουν τα παιδιά τους ώστε να μην υποκύπτουν σε γευστικές ατασθαλίες.

Ο κουκαράς αποτελούνταν από ένα μεγάλο κρεμμύδι (ή πατάτα) πάνω στο οποίο κάρφωναν εφτά φτερά κότας ή κόκορα, όσες και οι εβδομάδες της νηστείας. Αυτό το ιδιαίτερο «σκιάχτρο» το κρεμούσαν στο ταβάνι τα ξημερώματα της Καθαράς Δευτέρας, και το πρωί, όταν τα παιδιά ξυπνούσαν, το αντίκριζαν με δέος και φόβο να κρέμεται και να κουνιέται στο ταβάνι!

Η απειλή ήταν ότι αν τα παιδιά δεν συμμορφώνονταν με την τήρηση της νηστείας, θα τα έτρωγε ο κουκαράς!

Κουνιόταν και περιστρεφόταν καθώς τον φυσούσαν με τρόπο οι μητέρες, και αποτελούσε μεγάλο φόβητρο. Για το έθιμο αυτό υπήρχε το ρητό: «Ρίζα μ’, ωρία παίρετεν τυρίν για βούτερον και τρώτεν, αμάν θα χολιάσκεται και θα σείεται ο κουκαράς!».

Μετά το τέλος κάθε εβδομάδας αφαιρούσαν από τον κουκαρά ένα φτερό, κι έτσι ήξεραν πόσες εβδομάδες απομένουν μέχρι το Πάσχα. Το Μεγάλο Σάββατο, «ξεπουπουλιασμένος» πια, ο κουκαράς αποχωρούσε για να επιστρέψει έναν χρόνο αργότερα.

Πηγή: pontosnews

Σκίτσο του Χρήστου Γ. Δημάρχου από την έκδοση «Ο ελληνικός Πόντος – Μορφές και εικόνες ζωής», Αθήνα 1947